

Handlingsplan gällande våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck 2022-2025

Beslutad av omsorgs och socialnämnden: 2021-12-21/§ 168

Diarienummer: OSN/2021:187

Dokumentansvarig nämnd: Omsorgs- och socialnämnden

Dokumentansvarig tjänsteperson: (roll): Samordnare våld i nära relation

Vision Policy Strategi Plan Riktlinje

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Inledning.....	3
3. Planens innehåll.....	4
3.1 Uppdrag.....	4
3.1.1 Definition av våld och omfattning.....	4
3.1.2 Olika former av våld.....	5
3.1.3 Socialstyrelsens föreskrifter.....	6
3.1.4 Socialtjänstens ansvar.....	7
3.1.5 Målgrupper.....	7
4. Handlingsplan.....	7
4.1 Mål och planerade åtgärder.....	7
4.1.1 Delmål 1 Kunskap och kompetens.....	7
4.1.2 Delmål 2 Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare.....	8
4.1.3 Delmål 3 Intern och extern samverkan.....	9
4.1.4 Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete.....	9
5. Beaktande av barnkonventionen.....	10
6. Ansvar och uppföljning.....	10

1. Sammanfattning

Frihet från våld är en mänsklig rättighet.

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck är ett samhälls- och folkhälsoproblem, en jämställdhetsfråga och en brottsförebyggande fråga som allvarligt påverkar levnadsvillkoren och livskvalitén på kort och lång sikt för de som utsätts.

Denna handlingsplan bygger på socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer och handlingsplanen anger de mål och aktiviteter som vägleder omsorgs- och socialförvaltningens arbete i frågan.

2. Inledning

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem och är alltid en kränkning av de utsattas mänskliga rättigheter. Våldet ger allvarliga konsekvenser för de som utsätts och påverkar även hela samhället.

Handlingsplanen för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett styrdokument för omsorgs- och socialförvaltningens alla verksamheter.

Syftet med handlingsplanen är att tydliggöra hur vi tillsammans inom förvaltningen kan förebygga, upptäcka, synliggöra och åtgärda våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Handlingsplanen syftar även till en ökad samordning och kvalitetshöjning av arbetet med våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck.

3. Planens innehåll

3.1 Uppdrag

Omsorgs- och socialnämnden antog en handlingsplan gällande våld i nära relation 2007-06-18. Handlingsplanen omarbetades 2010 och reviderades 2015 utifrån nya riktlinjer. 2021-08-01 infördes nya bestämmelser gällande socialnämndens ansvar för att förebygga våld i nära relationer och 2021-07-01 infördes ett nytt brott, barnfridsbrott. Utifrån dessa förändringar har handlingsplanen omarbetats och reviderats för att möta de nya kraven.

3.1.1 Definition av våld och omfattning

”Med våld menas varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill” (Per Isdal: Meningen med våld 2001)

Våld i nära relation kännetecknas av att den utsatta har en nära relation och starka känslomässiga band till förövaren. Våldet sker oftast i hemmiljön och blir därmed ett dolt brott med familjen som enda vittnen. Våldet pågår ofta under lång tid, tar sig många olika uttryck och ökar ofta i allvarlighetsgrad och frekvens. Våldsutövaren har en ständig tillgång till brottsoffret och våldet är därmed ständigt närvarande. (Sinisalo & Moser Hällen Våld i nära relationer 2018)

Hedersrelaterat våld och förtryck uppstår för att skydda eller återupprätta en familjs eller en större släkts heder och sociala anseende. Det sanktioneras av ett kollektiv och utövas även ofta av flera personer. De utsattas familjemedlemmar eller närstående spelar i regel en avgörande roll. Hedersrelaterat våld bygger på föreställningen att en familjs heder främst är beroende av hur flickor och kvinnor i familjen betar sig. Men även pojkar och män kan skada hedern om de inte betar sig enligt strikt definierade könsroller. (Socialstyrelsen 2021)

Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter barn för psykiskt eller fysiskt våld, sexuella kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. (SOU 2001:72)

I undersökningen Våld mot barn 2016 rapporterades att 24% av eleverna som tillfrågades någon gång utsatts för fysiskt våld av en förälder eller annan vuxen och 14% angav att de misshandlats av en förälder. Vidare visar flera svenska studier att ca 10% av alla barn varit med om att en förälder utsatts för våld av den andra föräldern. Majoriteten av de barn som bevittnar våld mot en förälder utsätts själva för riktat våld av den våldsamme föräldern. Flera studier har visat att våld i föräldrarnas nära relation är bland det mest negativa som kan drabba barn, sett till effekter på deras hälsa och utveckling. (Almqvist, Norlén, Tingberg 2019)

WHO uppskattar att ca 35 % av världens kvinnor har varit utsatta för fysiskt och eller sexuellt våld under sitt liv. I de flesta fall har hon utsatts av en man hon har en nära och förtroendefull relation med. I Sverige uppskattar Brottsförebyggande rådet (Brå) att ungefär var femte person i befolkningen någon gång utsatts för våld i nära relation. Av dessa är ca var fjärde kvinna och var sjätte man. När det gäller kvinnor är den vanligaste brottstypen misshandel inomhus av en bekant medan det för män är misshandel utomhus av en obekant.

På nationell och internationell politisk nivå förklaras våldet med könsmakts-teoretiska förklaringsmodeller medan socialtjänstlagen och socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter är könsneutrala.

(Sinisalo & Moser, Hällen Våld i nära relationer 2018)

3.1.2 Olika former av våld

Fysiskt våld: Fysiskt våld kan bestå av grövre våld som t.ex. sparkar, knytnävsslag, våld med tillhyggen/ vapen men även av att man blir knuffad, dragen i håret, nypt och liknande. Många våldsutsatta ser inte själva de mindre grova handlingarna som våld och det är därför viktigt att professionella även lyfter fram dessa former av våldsutsatthet.

Psykiskt våld: Det psykiska våldet består ofta av två delar; nedvärderande/kränkande handlingar och kontrollerande/begränsande handlingar. Den våldsutsatta ifrågasätts och kritiseras för allt hen gör, t.ex. beteende, föräldraskap, utseende/klädsel. Det kontrollerande våldet består ofta av många olika delar där den utsatta t.ex tvingas redogöra för var man varit, vem man träffat, aktiviteter på telefon/sociala medier etc. Det finns stora möjligheter att kontrollera någon med olika appar eller spegling av telefoner etc..

I det psykiska våldet ingår ofta hot om saker som kan hända den utsatta eller personer/djur som är viktiga för personen. Det psykiska våldet resulterar ofta i att den utsatta börjar tvivla på sina egna upplevelser.

Sexuellt våld: Sexuellt våld kan innefatta våldtäkter, att man tvingas titta på pornografi, blir fotograferad/inspelad för sexuella ändamål och spridning mm men även sk. "tjatsex" där den utsatta inte vågar säga nej eller där ett nej inte respekteras.

Ekonomiskt/materiellt våld: Ekonomiskt våld kan handla om att den utsatta inte får ha tillgång till egna pengar eller tvingas redovisa vad pengarna används till. Det kan även handla om att den våldsutsatta tvingas stå för alla "gemensamma" kostnader i en familj, tvingas ta lån/ köpa saker eller att lån tas/ saker köps i den utsattas namn.

Materiellt våld kan handla om att man får sina saker förstörda, kläder sönderklippta etc. Det är vanligt att det materiella våldet riktar sig mot saker som är känslomässigt viktiga.

Latent våld: Latent våld innebär att hotet om/ rädslan för att man ska utsättas för våld begränsar vad man vågar säga/ göra och att man ständigt "tassar på tå". Det kan t.ex. handla om att våldsutövaren förmedlar hot i form av blickar, kroppsspråk eller dolda hotelser som bara den våldsutsatta uppfattar.

Försummelse och funktionshindersspecifikt våld: Försummelse innebär att den våldsutsatta t.ex. hindras från att uppsöka vård, felaktigt medicinera, hindras från att få mat och dryck. Våldet kan även vara handlingar som inte skulle skada någon som inte har funktionshindret. Det kan t.ex. handla om att man möblerar om så att en synskadad/ blind person skadar sig bara genom att röra sig i sitt eget hem, att ta undan hjälpmedel som t.ex. rullstol så att personen inte kan flytta sig mm.

När det gäller barn kan försummelse innebära många olika typer av försummelse; emotionell, psykisk, medicinsk, ekonomisk, dental mm.

Särskild sårbarhet: Vissa grupper av våldsutsatta riskerar en särskild utsatthet och personal som möter dessa personer behöver ha kunskap om deras specifika utsatthet. Det kan handla om äldre kvinnor, kvinnor med missbruks- och beroendeproblematik, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med utländsk bakgrund samt våld i samkönade relationer samt personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

3.1.3 Socialstyrelsens föreskrifter

Den 1:a oktober 2014 trädde socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd gällande våld i nära relationer i kraft (SOSFS 2014:4). Föreskrifterna ska tillämpas i socialnämndens arbete med barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående och barn som bevittnat våld eller andra övergrepp mot närstående. I augusti 2021 kompletterades socialtjänstlagen med bestämmelser avseende våldsverkare.

Av föreskriften framgår att socialnämnden ska sätta mål för arbetet med våld i nära relationer och barn som bevittnat våld. Vidare framgår att socialnämnden har ett ansvar för att fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut och följa upp sådana ärenden.

Socialnämnden ska analysera om utbudet av insatser motsvarar behoven och ska samordna sina insatser, såväl internt som externt, så de inte motverkar varandra.

Personal som arbetar med att handlägga, följa upp och utföra insatser bör ha kunskap om våld och andra övergrepp samt vilka konsekvenser våldsutsatthet kan leda till för såväl barn som vuxna.

I föreskriften framgår även att den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det ska finnas system som innehåller processer och rutiner som säkerställer att verksamheter uppfyller ställda krav.

3.1.4 Socialtjänstens ansvar

I 5 kapitlet 11 § socialtjänstlagen tydliggörs att socialnämnden har det yttersta ansvaret för att brottsutsatta vuxna, barn och deras närstående får det stöd och den hjälp de behöver. Kommunen ska särskilt beakta att våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp. Vidare ska socialnämnden verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska ändra sitt beteende.

Forskaren Lina Bruno menar att myndigheter och lagstiftare måste förstå vidden av förtrycket och inse att byråkratin kan användas av förövare. Det innebär att utföra av offentlig service kan förmås att stödja en fortsatt våldsam relation istället för att motverka den, ibland ovetande. (Bruno 2016) Det är därför mycket viktigt att personal som kommer i kontakt med dessa målgrupper har goda kunskaper om våldet, dess mekanismer och uttryck.

3.1.5 Målgrupper

- Barn och vuxna som är, eller har varit, utsatta för någon form av våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck.
- Barn som bevittnat eller på annat sätt upplevt våld av eller mot närstående.
- Våldsutövare.

4. Handlingsplan

4.1 Mål och planerade åtgärder

4.1.1 Delmål 1 Kunskap och kompetens

- Förvaltningens handlingsplan samt befintliga rutiner och riktlinjer för respektive verksamhet ska vara kända hos all personal på förvaltningen.
Tid: Årligen
Ansvarig: Alla verksamheter
Aktivitet: Handlingsplanen samt verksamheternas olika rutiner lyfts på arbetsplatsträff samt ingår i introduktion av nya medarbetare.

- All personal, chefer och politiker ska ha grundläggande och verksamhetsspecifik kunskap om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Tid: Fortlöpande

Ansvarig: Alla verksamheter

Aktivitet:

Alla verksamheter: Alla medarbetare, chefer och politiker ska ha genomgått en grundutbildning i våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck.

Grundutbildning gällande våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck ska erbjudas fortlöpande.

IFO samt politiker: Alla medarbetare, chefer och politiker ska ha genomgått Barnafriids basprogram om våld mot barn.

4.1.2 Delmål 2 Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare

- Tidigt uppmärksamma och synliggöra våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck och barn som utsatts för eller bevittnat våld.
Tid: Fortløpande
Ansvarig: Alla verksamheter
Aktivitet:
Alla verksamheter: Alla verksamheter ska ha tydliga och välkända rutiner för hur personal agerar när våldsutsatthet upptäcks.
IFO: Alla verksamheter ska ha tydliga och välkända rutiner för hur personalen ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och för hur personal agerar när våldsutsatthet upptäcks.
I alla utredningar ska fråga ställas om erfarenhet av våld.
- Vuxna och barn som utsatts för någon form av våld i nära relation ska erbjudas skydd och stöd utifrån sina individuella behov och sårbarhetsfaktorer.
Tid: Fortløpande
Ansvarig: IFO
Aktivitet: Stödinsatser utifrån våldsutsatthet och specifika sårbarhetsfaktorer ska finnas lättillgängligt. Samtalsstöd ska erbjudas både via bistånd och service.
- Tidigt uppmärksamma och synliggöra våldsutövare.
Tid: Fortløpande
Ansvarig: Alla verksamheter
Aktivitet:
Alla verksamheter: Alla verksamheter ska ha tydliga och välkända rutiner för hur personal agerar när våldsutövare identifieras.
IFO: Alla verksamheter ska ha tydliga och välkända rutiner för hur personalen ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutövare och för hur personal agerar när våldsutövare identifieras.
I alla utredningar ska frågor om erfarenhet av våld ställas.
- Våldsutövare ska erbjudas stöd och hjälp för att upphöra med våldet.
Tid: Fortløpande
Ansvarig: Alla verksamheter
Aktivitet: All personal ska ha kännedom om vilket stöd som erbjuds i kommunen.
- Våldsutövare med barn ska erbjudas stöd utifrån sin föräldraroll.
Tid: Fortløpande
Ansvarig: Alla verksamheter
Aktivitet:

Alla verksamheter: All personal ska ha kännedom om att stöd kan erbjudas och vart man kan vända sig.

IFO: Alla identifierade våldsutövande föräldrar ska få information om och erbjudande om stöd i föräldrarollen.

4.1.3 Delmål 3 Intern och extern samverkan

- Det ska finnas en tydlig förvaltningsövergripande samverkan för det strategiska arbetet.

Tid: Fortlöpande

Ansvarig: Samordnare för våld i nära relation samt alla verksamheter

Aktivitet:

Nätverksträffar för intern samverkan

Alla verksamheter: Alla verksamhetsområden har en utsedd kontaktperson för samverkan gällande våld i nära relation/hedersrelaterat våld och förtryck.

IFO: Alla enheter har en utsedd kontaktperson för samverkan gällande våld i nära relation/hedersrelaterat våld och förtryck.

- Säkerställa samverkan i individärenden

Tid: Fortlöpande

Ansvarig: Samordnare för våld i nära relation

Aktivitet: Samverkansträffar där representanter för region, utbildningsförvaltning, kultur & fritidsförvaltning, omsorgs- och socialförvaltning, polis bjuds in.

4.1.4 Ett hälsofrämjande och förebyggande arbete

- Information om befintligt stöd ska finnas lättillgängligt för både medborgare och personal.

Tid: Fortlöpande

Ansvarig: Samordnare för våld i nära relation/ kommunikatör

Aktivitet: Säkerställa att tydlig information till medborgarna finns lättillgänglig på kommunens hemsida.

- Kartlägga förekomsten av våldsutsatta vuxna, barn som upplevt våld mot närstående samt våldsutövare

Tid: Fortlöpande

Ansvarig: Samordnare våld i nära relation, utredning barn, unga, vuxna

Aktivitet: Delta i SKR's projekt SU Kvinnofrid.

5. Beaktande av barnkonventionen

FN's barnkonvention är lag sedan 2020. Därmed förbinder sig staten och därmed kommunen att säkerställa barns rättigheter enligt konventionen.

Att vara ett barn eller ung innebär en särskild sårbarhet och att bli utsatt för våld eller förtryck i ung ålder av föräldrar eller andra nära anhöriga leder ofta till en försämrad hälsa och utveckling under ett livsperspektiv.

Handlingsplanen förväntas resultera i att barnens rättigheter särskilt beaktas och tillvaratas i dessa frågor samt att barn som befinner sig i en sådan riskmiljö identifieras i ett tidigare skede. Därmed kan riskreducerande åtgärder erbjudas för att förebygga eller förmildra effekterna av våldsutsatthet.

Genom ökad samverkan mellan verksamheter och ökad kunskap bland de som kan komma i kontakt med barn som kan vara utsatta medför att rätt insatser och stöd kan ges för att skydda barnet utifrån deras individuella behov. Vid beaktanden av motstridiga intressen ska särskild hänsyn tas vad avser barnets intresse, och det som är bäst för barnet ska ha en överordnad princip.

6. Ansvar och uppföljning

Handlingsplanen förvaltas av Omsorgs- och socialnämnden som har ansvar för planens genomförande och uppföljning.

Uppföljning av handlingsplanen redovisas för omsorgs- och socialnämnden sista kvartalet 2025.

Kostnader för genomförandet av handlingsplanen ligger på respektive enhet som berörs av arbetet.

Referenser

Ett Östergötland fritt från förtryck och våld, regional strategi 2018-2020 (med sikte på 2030), Länsstyrelsen Östergötland

Linnea Bruno Ofriidstid. Fäders våld, staten och den separerade familjen (2016)

”Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer” Socialstyrelsen

”Meningen med våld”, Per Isdal 2001

Socialstyrelsens författningssamling, SOSFS 2014:4

Statens offentliga utredningar, SOU 2001:72

”Våld i nära relationer”, Red: Eveliina Sinisalo & Linn Moser Hällen 2018

Omsorgs- och socialförvaltningen
Omsorgs- o Socialförvaltningen
Telefon: 010-234 50 00
E-post: social@mjolby.se
Burensköldsvägen 11-13, 595 80 Mjölby

